

NAŠ DOM

Prava vera bodi vam luč, materin jezik bodi vam ključ do zveličanske narodne omike. Slomšek.

NARODNA NOŠA V LAŠKEM OKRAJU.¹⁾

Dr. Fr. Kotnik.

(Zakaj ima »Naš dom« take-le članke? — Vidite! Po vseh prosvetnih shodih, tečajih, govorih oznanjujemo, da se treba otresti mestne navlake, mestne mode; da je treba znova vzljubiti, kar je domače, kar je naše in kmetsko. Med najlepšim, kar imamo Slovenci, je naša kmetska, domača noša. Bodi Bogu potoženo! narodna noša nič več ni v čišlih. Poglejte po vaseh može in fante! Ali se ne nosijo že prav tako kakor mestni škrici? Sram jih je kmetske obleke. Poglejte pa šele žene in dekleta! Vse bi bile rade kakor frajlice. — No, vse že ne! Čitateljice »Našega doma« že ne! — Danes smo že tako daleč, da smo pozabili, kaka je slovenska kmetska noša. Če bi vi videli srbske kmete! Tisti za nič na svetu ne bi pustili svoje narodne noše. Norčevali se bi iz tistega, ki bi se izneveril domači noši. — Vidite, zato, da boste spoznali, kako so se dobri naši dedi oblačili, zato čitajte članke, ki jih piše o stari noši g. dr. Kotnik, profesor v Ptujju; on med nami najbolj pozna staro nošo. Lani je že opisoval v »N. d.« narodne noše, letos jih bo še za druge štajerske kraje. Vsled teh opisov je prišel »Naš dom« do ugleda in veljave celo pri imenitnih in učenih profesorjih. — Ur.)

Za vsak dan so nosile ženske navadne rokavce, »na mojdrček« narejeno široko krilo iz barvanega domačega platna. Čez životek so imele rdeč ali rožnat robec, ki so ga spredaj lepo križem vezale in vza-
daj zavozlale. Ta prsni robec je bil narejen iz rute. Konce so odrezale in na drugem kraju pridjale. Počesane so bile na prečko z dvema kitama. Srajc niso nosile. Ta noša je pred približno 30 leti nehala. (Sv. Jedert.)

Praznična obleka: (Sv. Rupert, Sv. Jedert.) Krilo je bilo na pol volнено, na pol svileno, živo rumene, temnordeče, temnorjave barve, ali pa črno in rožasto. Na živorumenih krilih je bil baržunast trak. Sezgalo je do gležnjev. Pod modrcem, ki je bil iz istega blaga, je bilo drobno nabrano. Modrc se je zapenjal spredaj s kaveljčki (haftelni). Rokavci so imeli dolge rokave, ki so se zapenjali v zapestju, okoli vraztu so bili nabrani v »krajzelček«. Nekaterे starejše ženske so nosile »prislc« (Brüstel) s trakovi, navrh črn špenzer, na zapestju so bile pa drobne čipke z rdečim robom. Črez špenzer in krilo so nosile črn svilen predpasnik s pisanim krajčkom in pamukove čipke. Premožnejše so nosile avbe in čez nje še tilaste peče. V tem slučaju avba ni imela trakov. Sprednje dele peče so potezale skozi kovinast obroč (zlasti neveste) in so jih »hudo imenitno« polagale črez prsi. Nekaterе so devale vogle križema. V enem voglu je bila na peči »roža«, ki je imela uvezene razne cvetlice. Avbe so bile skoraj enake gorenjskim, na proščelju in ob straneh so bile s srebrom vdelane.²⁾ Druge ženske so nosile

¹⁾ Po poročilu g. Irme Scheligove, ravnateljice mešč. šole v Ptujju, ki je poizvedovala pri 70 let stari Kurnici v Govcah, pri Paherjevi, Dornikovi in Pikhnovi.

²⁾ Poročilo prof. Suherja v Ljubljani.

navadne bele perkalaste peče. Kar raste cvetlic na domačem vrtu, to je bilo tudi uvezeno. Vezenine so vezle posebne vezilje, najbolj znana je bila vezilja Marija Dornik pri Sv. Jederti. Gartroža, grozd, pšenični klas, nageljček, zvonček (tulpa) so bili stilizirani. Okoli peče je ozek, živ rob in tilaste čipke. Na rami je bila peča trdo škrobljena in položena v gube. Gub nikoli ni bilo preveč, čim več jih je imela, tem lepša je bila. Čez glavo pa je bila mehko položena.

Sčasoma so peče postajale vedno manjše, ostal je živi rob in tilaste čipke, vezenine so se tudi zmanjšale. Stara Dornica je umrla. Ni bilo več dobrih vezilj. In še manjše so postajale, rože vedno manjše, čipke pa slabše. Sčasoma so dobile velikost sedanjih rut. Za na ramo so nosile tudi rdeče rute s cvetličnimi motivi. Te nararne rute so zapenjale spredaj s šmarnim tolarjem, šmarnim grošem ali križevim tolarjem. Ženski pasovi so bili srebrni, kovinasti ali pa pločevinasti različne oblike. Okoli l. 1868 so špenzer in predpasnike še nosile, nekatere ženske so nosile tudi pasove z verigo.¹⁾ Pas ob slavnostih še sedaj paradira. Predlanskim so na primiciji v Št. Juriju ob južni žel. imele ženske moderne obleke in stare pasove. Nogavice so bile bele, »knošfaste«, kakor jih nosijo tudi Ziljanke, čevlji visoki, z uheljci.

O moški narodni noši mi žal ni mnogo znanega. Suherjev oče je nosil še širok pas, ki je bil s pavovim perjem prepleten. V pasu so nosili kmetje tolarje, s katerimi so kupovali na sejmih vole. Oče je imel dva »burmusa«, rjavega in črnega. Pri Sv. Petru v Savinjski dolini in v Grižah so nosili moški zajčaste klobuke in čepice s cofkom. Telovniki so bili pisani s srebrnimi gumbi in z rdečim jezikom. (Suher.)

Krilo in životek (modrc) sta v naši narodni noši iz istega blaga in nista deljena, ampak združena. To je stara noša, ki je bila običajna že pred 16. stoletjem. Šele v 16. stoletju se je izvršila delitev v krilo in modrc. Krilo s prišitim životkom pa se je razvilo iz stare srajce, ki ni imela rokavov, saj srajca prvotno ni spadala k perilu, ampak je bila del obleke, srajca je postala del perila šele v 17. stoletju. Ženske so se oblačile v srednjem veku v dolgo obleko, ki je bila podobna srajci in ki je bila v sredi prepasana s pasom. — Nikjer ni več ostankov prvotne občestvene kulture, vse je prevzeto blago iz meščanskih in celo iz knežjih krogov, ki se je pa med kmetiskim ljudstvom veliko pozneje pojavilo, a se je na deželi tudi naprej razvijalo in prilagodilo kroj narodnemu okusu.²⁾

Število novih naročnikov je tako naraslo, da prvih številčk ni več. Nekaj sto naročnikov, ki se je priglasilo ta teden, jih začasno ne morejo več dobiti. Pozivamo vse tiste, katerim smo »Naš dom« poslali, pa ga ne mislijo naročiti, naj nam takoj vrnejo dozdej poslano številčko.

Kakor vsako tako postopanje, bo veljalo tudi postopanje za Slomškovo proglašenje za blaženega veliko denarja. Dolžnost vsakega poštenega Slovenca je, da daruje v ta namen, kar more.

¹⁾ Suherjevo poročilo.

²⁾ Viri: K. Spiess, Die deutschen Volkstrachten, Teubner, Leipzig 1911. Geramb: Volkskunde der Steiermark.